

Kultura, kdo bo tebe ljubil?

dr. Aleš Debeljak

(pesnik, esejist, predavatelj)

V osemdesetih letih so demokratična prizadevanja vedno močnejše civilne družbe na Slovenskem dobila različne oblike: od kritičnega intelektualnega foruma *Nove revije* in satirično brezkompromisnega tednika *Mladina* do razboritih študentskih štirinajstdnevnikov *Tribuna* in *Katedra*, od vznesenih pisateljskih tribun v ljubljanskem Cankarjevem domu do alternativnih družbenih gibanj, od gnevnega punkerskega krika do razumne “pisateljske” ustave.

Lucidne osebnosti in različne skupine odpora do komunistične oblasti so se navdihovale pri različnih virih, tako pri elitni ko tudi pri množični kulturni dejavnosti. Pri tem so nastopale v splošno sprejetem okviru: slovenska država raste iz slovenske kulture. Še več: smoter slovenske države je prav v zagotovitvi svobode za različne oblike ustvarjalnosti. To pomeni, da so – ne glede na to, ali slovensko kulturo dojemamo na enovit način ali pa se zavedamo različnih plasti v zakladnici kolektivnega smisla – prav posebni načini življenja in uporabe jezika tisti, ki tvorijo kulturo kot hrbtnico naroda.

Ni dvoma, da sta kultura in umetnost preskrbeli tisto družbeno vezivo, ki je pripadnike slovenskega naroda zgodovinsko držalo skupaj. Državne tvorbe so na etničnem slovenskem prostoru vznikale in razpadale, Slovencev pa kot posebno, od sosedov razlikujočo se skupnost ni ohranila vojaška ali gospodarska sila, ampak prav kultura. Kultura – to so načini življenja, s katerimi posameznim pojavom in stvarjem pripisujemo smisel ter se o njem skupinsko pogajamo.

Slovenska država se je torej rodila iz kulture, se pravi, iz duha pesmi. Duha pesmi najlepše zastopa knjiga, ki se je zgodovinsko uveljavila kot metafora za kulturno ustvarjalnost. Knjiga ima odlikovano mesto v slovenskih skupinskih predstavah. Za to obstajata dva razloga: zgodovina in metafizika. Najprej ohranja književnost ugled zato, ker se slovenska javnost še vedno spominja odločilnega pomena, ki ga je izročilo slovenskega

pisateljstva imelo pri vzpostavitvi samostojne države. Hkrati pa se zaveda tudi metafizične predpostavke, katere domet seže onstran sedanjega slovenskega trenutka: zaveda se, da brez zgodb postane življenje dolgočasno, brez hrepenenja in poezije pa človek postane topoumen. Drugače rečeno: človek brez širokega nabora dostopnih zgodb postane dovtopen za eno samo, tisto, ki mu jo vsiljuje oblast.

V boju proti nelegitimni komunistični oblasti je ključno vlogo slovenske kulture v obdobju pred osamosvojitvijo poznala in upoštevala, pogosto tudi izkoriščala, prav demokratična opozicija. Iz njenih vrst so se rekrutirali mnogi politiki samostojne Slovenije, vključno z Janezom Ivanom Janšo, ki od februarja 2012 vodi novo slovensko vlado. Eden od prvih in nadvse dramatičnih ukrepov te vlade je bila tudi ukinitve samostojnega ministrstva za kulturo, to pa na način cinizma in ošabnosti, se pravi, brez slehernega posvetovanja s civilno družbo, ustvarjalci in uporabniki kulturnih sadov.

No, prav, nalijmo si čistega vina: birokratski aparat do sedaj samostojnega ministrstva za kulturo obsega 160 ljudi in dobra 2 odstotka državnega proračuna razporeja med varovanje kulturne dediščine, vzpodbujanje raznolikih (tudi robnih in mejnih) ustvarjalnih glasov, zagotavljanje pestrosti množičnomedijskih forumov ter omogočanje široke dostopnosti do kulturnih sadov. V okviru kulturnih dejavnosti se zaposluje približno 25.000 posameznikov in posameznic, medtem ko ministrstvo neposredno ali posredno financira ali sofinancira plače za približno 2500 ljudi.

Kot ni dvoma, da je svobodna kultura smoter in temelj slovenske državnosti, tako ni dvoma, da bi bilo mogoče pogrešati nekatera delovna mesta na ministrstvu za kulturo. Vendar to velja za sleherno državno ustanovo. Govorjenje o nujnem varčevanju je zato le pesek v oči javnosti, ki ne sme videti, da gre za razžalitev in ponižanje slovenske kulture, saj njeni predstavniki zdaj nimajo več samostojnega prostora v vladi.

Simboličnemu razvrednotenju kulture bo najbrž sledilo tudi praktično. Zato je v ukinitvi samostojnega ministrstva za kulturo treba videti omalovaževalni škandal, ki ni sprejemljiv, in sramotno slepoto, ki je nevarna. Zakaj? Zato, ker si z zanikanjem kulturnega temelja slovenske države, s posledično sploščitvijo kulture na obredno folkloro in s sočasnimi povečevanjem tržne logike povsem topoumno krnimo skupinsko življenje. Kulturna ustvarjalnost namreč predstavlja prvi pogoj za samozavestno nacijo. A bodimo pozorni: samozavestna nacija ni isto kot samovšečna nacija. Politika samovšečnosti v nekem kolektivu slavi zgolj lastne dosežke, medtem ko nam etika samozavesti omogoča, da premislimo tudi lastne napake.

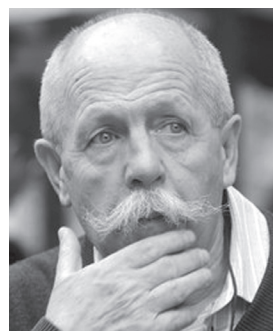
Bistvena napaka državne politike, ki kulturo odrine na stranski tir (jo stlači v predal “superministrske” omare) je v tem, da kulturo obravnava kot (ne)priročno orodje za povečanje bruto nacionalnega prihodka. A kultura je mnogo več: je odprt prostor igre, domišljije in kritike. Prav v tem prostoru se medsebojno oplajajo in prežemajo, stikajo in spoprijemajo različne izkušnje in vizije, ki se spajajo v življenjske norme, s tem pa tudi v določene ideje o človeku, osebni izpolnitvi in življenju, starosti in smrti. Kultura je pravzaprav veličastni laboratorij smisla.

Umetniški in literarni poizkusi s formo tudi takrat, ko so za vsakdanjo uporabo povsem neprimerni, v laboratoriju domišljije ustvarjajo nekakšen družbeni kisik, z našim občevanjem s sadovi kulturne ustvarjalnosti pa vzdržujemo neko določeno občestvo. Šele življenje v skupnosti daje začasni smisel našemu iskanju boljšega, lepšega in polnejšega doživetja resničnosti. Iskanje smisla v umetniških in literarnih vizijah, v katerih se – četudi na popačen način – svetlika srhljiva lepota žive zdajšnjosti, je sleherniku potrebno zato, da ne bi prehitro popustil pod pritiskom zapejljive banalnosti.

Nacija brez dostopa do virov kulturnega kisika je obsojena na to, da zna le še “imeti”, ker je pozabila, kako polnokrvno “biti”. Bojim se, da tu nimamo več opravka s prognozo, ampak z diagnozo. Če ni tako, še imamo prenovitvene možnosti. Če pa je tako, potem imamo na izbiro le pritajeno žalostinko ali glasni odpor!

Milan Dekleva

(pesnik, pisatelj, prevajalec, urednik)

Besedi kultura in politika izvirata iz starogrške in latinske modrosti. Obe pomenita negovanje, obdelovanje, gojenje osebnih in družbenih vrednot, razvijanje ustvarjalnih sposobnosti človeka v določeni skupnosti. Le nenehna skrb za posejano polje obrodi bogato žetev. Le nenehna politična skrb za kultiviranje občestva je znak državniške razumnosti. Kultura

namreč ni mrtvo stanje, ampak volja in želja po intimni ali družbeni izpolnitvi. V tej eksistencialni razsežnosti sta kultura in politika neločljivo povezani z zapovedmi etike. Boljši človek je plemenitejši človek, je oseba, ki samostojno in pogumno sprejema odločitve in se zaveda polne odgovornosti svobode. Boljša družba je skupnost, v kateri raste občutljivost za drugega, drugačnega in šibkejšega. Ukinitev ministrstva za kulturo zato ni le simbolična odločitev, temveč je temeljit prelom. Nosilci moči (oblastniki) so s to potezo pozabili na varovanje semena, ki je kalilo, zelenelo, zorelo in v sebi nosilo plod. Če politika izgubi svojo kulturo, je obsojena na lakoto in nima prihodnosti. Politika, ki se odreče kulturi, je prazno strnišče, je polje anarhične samovolje, ki ne skrbi za nič in za nikogar. Politika, ki beži od odgovornosti, je neodgovorna politika. Ministrstvo za kulturo ni – ne bi smelo biti – zatočišče javnih uradnikov, ampak ustanova, ki z oblikovanjem nacionalnega kulturnega programa razvija možnosti omikanega in ustvarjalnega sožitja Evrope in sveta. Zadnji minister za kulturo, ki je pripravil belo knjigo slovenske omike, je bil pisatelj Rudi Šeligo. Ta knjiga je bila poslednja vizija naše poti v prihodnost. Kultura je vedno nemiren pogled naprej: to, kar smo bili in smo, ni dovolj. Za ljudi je morda najpomembnejša zazrtost v svet, kamor gremo. V tem smislu je kultura apokalipsa politike, je razkritje njene mogoče prihodnosti (njene morebitnega konca), je resnica politične plemenitosti. Brez kulture je politika mrzla, nihilistična volja do moči.

Iztok Simoniti

(esejist in diplomat)

Če bi bil oblast, bi prisluhnil kulturnikom zato, ker so praviloma na pravi strani (nacionalne) zgodovine, politiki pa so le izjemoma. Tokrat niso! Kulturniki protestirajo množično; peticijo so podpisali tisoči, protestirajo njihove institucije (DSP, KOKS), protestirajo na podelitvi Prešernovih nagrad v Cankarjevem domu, ob Prešernovem spomeniku v središču Ljubljane in po vsej Sloveniji.

Naj pojasnim, zakaj me protest navdaja z optimizmom. Kulturniki, ki so bili pred več kot dvajsetimi leti na čelu gibanja za lastno državo, so danes v strnjeni fronti na strani državljanov. Njim hočejo vrniti to, kar je njihovo in kar jim politika (oblast) že dolgo ugrablja. Kulturniki ne protestirajo samo proti novi vladi, niti ne samo proti novi legislaturi – celotni oblasti, ki je nastala po volitvah; najbolj protestirajo proti temu, kar se nam dogaja najmanj zadnjih deset let, in sicer da osamosvojiteljska politika (oblast) demokracijo spreminja v karikaturu svobode tako, da tudi svobodomiselnost moti; “Zaboga, saj imamo državo in kulturniki naj se ne ukvarjajo s politiko!” Kulturniki se ukvarjajo s politiko (oblastjo), samo kadar so, tako kot zdaj, prisiljeni; vedno več jih meni, da oblast ustvarja slabo, torej krivično družbo. Pri tem ni zanemarljiv prispevek osamosvojiteljskih kulturnikov, ki so se šli politike in postali nekulturni – smešno oblastni. Pesnik Veno Taufer jim priporoča, da gredo v zgodovino, ki jim bo naklonjena sodnica. Dodajam: če bodo odšli pravočasno.

Protest kulturnikov doživljam kot demonstracijo libertinizma (svobodomiselnosti) v smislu takega razumevanja svobode, ki zahteva načelno in praktično nepokornost vsaki oblasti, ki služi sebi, ne pa državljanom. Brez svobodomiselnosti ni umetnosti, ni kulture, ni dobre družbe, ni zahodne svobode. Navidezni paradoks, da je za umetnost čas diktature plodnejši od svobode, je letošnji Prešernov nagradenec Jože Snoj izrazil tako: To so bili časi (enoumja) – zlati časi za razvijanje svobodne misli ... Blaženi časi ...” Kdor hoče, naj narobe razume! Gre pa za naslednje: Če so kulturniki v enoumni partiji videli nasprotnika, tudi danes nimajo težav, da nasprotnika razpoznajo v oblasti, ki z enoumno vztrajnostjo služi kapitalu, katerega glavni proizvod je odvečnost ljudi, še posebno kritičnih kulturnikov.

Protest izraža ogorčenje. Torej realizacijo idej iz malega priročnika politične etike, ki od državljanov Evrope zahteva, da se uprejo, kadar gre za bistveno. (Stéphane Hessel, “Indignez vous!”, oktober 2010). Gre za indignacijo (ogorčenje) v najboljšem ciceronskem smislu; kulturniki iskreno menijo, da oblast že predolgo deluje proti temu, kar Slovenci smo in zaradi česar smo v teku stoletij iz prebivalstva postali ljudstvo, narod, in nacija z državo. To ni protest proti Bruslju ali Beogradu, niti proti “starim silam iz ozadja”, temveč protest proti “svoji oblasti in državi tukaj in zdaj”.

To da so kulturniki proti ukinitvi samostojnega ministrstva za kulturo, ne pomeni da so za “institucijo, birokrate, zapletene procedure, formulacije in administriranje”; kulturniki hočejo predvsem svobodno ustvarjati in v samostojnem ministrstvu za kulturo vidijo “državno oblast”, ki naj zagotavlja razmere za to. Kulturniki najprej izražajo nezaupanje politiki/

oblasti, hkrati pa novo legislaturo opozarjajo, naj ne dela komodnih sklepov in administracije (uradništvo) razglašajo za največjega sovražnika države. Problem ni uradništvo, temveč so politiki/oblast, ki demokratične institucije in procedure izrabljajo za protidemokratske ambicije. Tajkunizacija, uničevanje gospodarstva, naraščajoča brezposelnost, tesnoba mladih in starih so posledica slabih politik slabih oblasti. Politiki vseh barv, ki sedijo v zakonodajni in izvršni veji oblasti, so skupno demontirali pravosodno vejo in tako uničili pravno državo, ki državljanu ne štiti pred "mafijo, partijo in kurijo"; torej pred centri moči, ki vodijo, so pa izven nadzora demokracije in republike.

Zahteva po samostojnem ministrstvu za kulturo je slovenska specifika zato, ker je kultura specifika v naši nacionalni zgodovini. Vem pa, da tudi drugi narodi podobno razumejo vlogo kulture v nacionalni zgodovini. Dejstvo, da mnoge države v Evropski uniji in na Zahodu nimajo ministrstev za kulturo, ni pomembno, pomembno pa je, da ga hočejo imeti naši kulturniki v Sloveniji. Kulturniki zahtevajo, naj država igra vlogo tudi na področju kulture. Slovenci smo sicer v Evropi zaradi samostojnega ministrstva za kulturo zgled za Baske, Katalonce, Valonce, Škote, Velšane, Bretonce in še koga, ki bi si želeli "državnosti". Kot diplomat sem se večkrat prepričal, da je Londonu, Parizu, Madridu in Dunaju vseeno, kaj imamo in česa nimamo.

Andrej Blatnik

(pisatelj, urednik, predavatelj)

Obrazec je znan in zgodovinsko potrjen: prevzem oblasti, nato prevzem kapitala, nazadnje prevzem simbolnega kapitala. Ta je edini kapital, ki je kulturi v samostojni Sloveniji še ostal. Tako rekoč samoumevno je postalo, da vsa kultura, vse do najbolj vrhunske, dela za drobiž. Kulturniki res živimo v še nereformiranem sistemu 'egalitarnega uboštva' in mednarodne primerjave nam kažejo, da je vstop v ta sistem in iz njega izhajajoče ugodnosti preveč preprost, vendar so za protiutež tej prepustnosti tudi za najbolj vrhunske ustvarjalce sredstva simbolična. Primerjajte višino

državnih nagrad za življenjsko delo s sejninami nadzornih svetov v državnih podjetjih. Znana primerjava Slavka Pregla, kako država za slovenske knjige nameni letno toliko kot za pol kilometra avtoceste, bi bila zabavna, če bi ne bila resnična – in značilna.

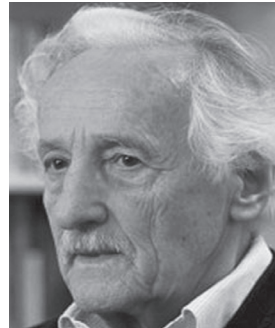
Slišati je precej glasov, prilagojenih retoriki današnjih časov, ki opozarjajo na materialno izgubo: kako bi bilo dobro, da bi imela kultura svoj resor, ker bi le tako lahko ta drobiž vsaj ohranila, če že ne povečala. Opozoriti pa je treba tudi na neko drugo spremembo, ki jo ta ukinitev prinaša: spremembo simbolnega kapitala. Raziskava *Kultura in razred*, ki jo je spomladi 2011 opravila Fakulteta za družbene vede, je pokazala nekaj zanimivih izidov. Za slovenski roman bi precej več kot anketiranci slovenske narodnosti bili pripravljeni prispevati tisti neslovenske, čeprav so ti kupovali manj knjig kot prvi – torej bi bili pripravljeni plačati več za simbolno vrednost (in ne dejansko uporabno, torej bralno vrednost) slovenske knjige. Hkrati pa so se za odgovor glede nakupa knjige po povprečni ceni "nikakor, saj je predraga" najbolj (bolj celo od tistih z dohodki do 500 evrov mesečno) odločali tisti z več kot 2000 evri mesečnega dohodka – ti se očitno že zavedajo, kako simbolnega kapitala knjige ne potrebujejo več. S pomočjo intelektualno obubožanih medijev, ki dobrovoljno poročajo o njihovih poslovnih in družabnih dosežkih, so sami – zaradi svojega blagostanja in volje do moči – postali vzorniki in mnenjski voditelji.

Pravzaprav ni nenavadno, da politične elite skušajo izničiti kulturo. Prevzem simbolnega kapitala jim ni potreben le zaradi dokončnega čiščenja zavojevanega teritorija po sistemu 'vzemi vse, kar moreš', ampak tudi iz (morda nezavednega) nelagodja: brez kulture je na dolgem seznamu dolgovi en dolg manj: njihov dolg kulturi. Prav zaradi slovenske kulture imajo namreč slovenske novokomponirane politične (pa tudi gospodarske) elite tisto moč, ki jo imajo: brez nje bi se znašle v kakem drugačnem podaljšku avstroogrškega imperija, v katerem bi bile v drugačni konkurenci zbor kulisenšiberjev.

Vsebinsko ustrežnejša bi bila ukinitev zunanjega ali obrambnega ministrstva, saj smo državljani Slovenije z navdušenim vstopom v razne integracije na teh področjih izgubili precej možnosti za oblikovanje lastnega izraza. Pri kulturi jih zaenkrat še nismo. Morda je tudi v tem (morda spet nezavedna, koliko reči smo v današnjem živčnem času sploh zmožni osvestiti?) motivacija in se z ukinitvijo slovenskega ministrstva za kulturo pripravlja podlaga za kaka evropska 'skupna jedra'? Nekatere usmeritve evropske (pa tudi slovenske) kulturne politike že kažejo v to smer. Na misel spet prihaja znana srednjeevropska zgodba o psu, ki slastno liže kri s pile, ne da bi v užitku opazil, da ta kri priteka iz njegovega lastnega jezika.

Veno Taufer

*(predsednik Društva slovenskih pisateljev,
pesnik, dolgoletni predsednik
slovenskega centra PEN,
ustanovitelj in dolgoletni vodja Vilenice)*

Kultura je bila stoletja vir slovenskega obstoja, moči in samozavesti, h kateremu smo se obračali v največjih nacionalnih stiskah. Kultura je (jutri nič manj kot danes) pomembna kot vir slovenskega obstoja, moči in samozavesti, kot ustvarjalka, varuhinja in izraz identitete naše skupnosti. Z ukinitvijo ministrstva za kulturo bi se izneverili ustavni določbi o pomembnosti kulture za ohranitev slovenstva in oblikovanje in ohranjanje slovenske državnosti. Slovenska kultura zdaj prvič v samostojni državi izgublja lasten vladni resor in tako se zabrisuje neposredna politična odgovornost nosilcev oblasti za to področje. Izgubili bi edino uradno inštitucijo, ki z vso, tudi mednarodno legitimnostjo upravičeno predstavlja slovenski kulturni prostor, zastopa slovensko kulturo in skrbi zanjo tudi onkraj meja naše države. V skupnosti evropskih držav, ki smo se ji pridružili, se je pomen kulture povečal. Ukinitve bi usodno načela osnovni temelj naše prepoznavnosti in različnosti; bila bi dejanje proti zakonsko utemeljeni civilizacijski in kulturni osmislitvi evropske zveze. Ravnanje, proti kateremu najodločneje protestiramo, bi kljub morebitnim nasprotnim zagotovilom imelo negativne in dolgoročne posledice in storjena bi bila težko popravljiva škoda, prihranka pa ne bi bilo ali bi bil zanemarljiv. Zahtevamo, da se samostojno ministrstvo za kulturo ne ukine.

Dušanka Zabukovec
(prevajalka, predsednica Društva slovenskih književnih prevajalcev)

Težko je verjeti, da se je Slovenija v pičlih dvajsetih letih iz tako željno pričakovane države, ki naj bi jo blagoslov demokracije spremenil v raj na Zemlji, prelevila v nekaj, kar se izmika poimenovanju. Rojstvu države so botrovali prav kulturniki, ki zdaj v velikem številu priznavajo svojo naivnost in razočaranje nad lomastenjem brezdušnega, primitivnega, povampirjenega kapitalizma. Prekinitev neposrednega dialoga med vlado in kulturno sfero kaže, da je kultura za sedanjo oblast nebodigatreba in da so kulturni ustvarjalci v novejši zgodovini zastavljali svoje ime za državo, ki jim je zdaj obrnila hrbet, ker prinašajo premalo materialnega kapitala. Politiki ne želijo razumeti, da je duhovni kapital tisto, kar narod oblikuje v skupnost samozavestnih, samostojno mislečih ljudi, ki so pri oblasteh tako ali tako nezaželeni.

Bržkone bi se redki ustvarjalci na področju kulture želeli potegovati za samostojno kulturno ministrstvo in pri tem mislili le na palače in biokrate, ki bi sedeli v njih. Želijo in potrebujejo pa dostojne razmere za ustvarjanje, kakršne si glede na priznanja slovenski kulturi doma in na tujem tudi zaslužijo, ne le zaradi zgodovinske vloge kulture pri nastajanju samostojne Slovenije, temveč kot soustvarjalci sedanjosti. Ukinitvev samostojnega ministrstva za kulturo je bil le prvi korak nove oblasti, ki mu je takoj sledila napoved zmanjšanja sredstev za kulturo na polovico, združevanja ali kar ukinitanja javnih kulturnih zavodov. Pričakovati, da bi slovenska kultura lahko živela in se razvijala izključno na trgu, je v državi, ki ima pičla dva milijona prebivalcev, nerazumno. Zategovanje pasu bo zato prej podobno stiskanju za vrat, opletanje z recesijo pa je prikladen izgovor za vsakršno nečedno početje tistih, ki imajo v rokah škarje in platno.

V današnjem svetu dogajanje znotraj države ni prikrito tujini, torej tudi ukinitvev ministrstva za kulturo ne bo neopažena. Priključitev kulture megaministrstvu je nekaj takega, kot bi jo prislonili nekam v kot, da ne bo v napoto in nadlego oblastem. To bo močno opozorilo tujini, da se v državi dogaja nekaj vse prej kot demokratičnega, in gotovo ne bo koristilo njenemu ugledu.

Nekdaj kljeni kmečki narod je bil očitno veliko bolj samozavesten in bojevit, kot je današnji potrošnik, ki skoraj slepo uporablja tisto, kar mu ponujajo. In ponujajo mu nedosegljive ideale in vzornike, ki krhajo samozavest in iz Slovencev delajo enega najbolj samomorilnih narodov na svetu. Kultura sicer nima čarobne paličice, s katero bi ustvarila deželno blaginjo, res pa je, da Slovenija temelji na jeziku in kulturi, ne le v večstoletni preteklosti, temveč morda še bolj danes. Zato potiskanje kulture v vlogo dekle kapitala samopodobi Slovencev ne more koristiti.

Oblast želi razvrednotiti zgodovinsko vlogo kulture, kulturnike stisniti v kot, v javnosti širiti mnenje, da so kulturniki paraziti, jim z zategovanjem pasu nagnati strah v kosti, da se bodo bali za preživetje, pohlevno sklanjali glave, predvsem pa molčali. Mediji ji pri tem vestno pomagajo. S svojo razdrobljenostjo in odvisnostjo od trenutnih političnih botrov in kapitala so vse prej kot "sproščeni" v poročanju o tistem, kar ne prinaša neposrednega in čim lažjega zaslužka, zato pa zvesto podpihujejo razmišljanja o tem, koliko "kultura" stane. Ljudje so v naraščajoči revščini prisiljeni črtati najprej tisto, česar se ne da pojesti ali popiti, torej je zanje kultura brez zadostne državne podpore preprosto nedosegljiva.

Kulturniki smo ljudje dialoga in jasno je, da ne bomo šli s puškami in osemkolesniki na ulice. Borimo se lahko le z besedo in umetniškimi stvarjenjem; to bomo tudi počeli, ostro in dokler bo potrebno.

Janja Vidmar

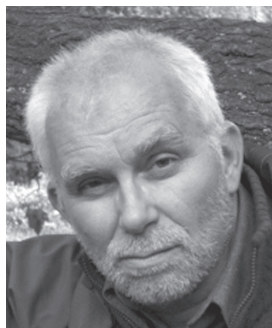
(večkrat nagrajena avtorica knjig za mlade)

Ondan se je ob mojzesovski razdeljeni, nadvse ozaveščeni javnosti (na videz poteka polemika o ukinjanju kulturnega resorja, v resnici pa o ukinjanju kulturnih ustvarjalcev) razvnela živahna debata: nadebudna gospodična je izjavila, da sem s svojo knjigo *Princeska z napako* njej kot čefurki že v osnovnošolskih dneh dala neopisljivo spodbudo za vztrajanje v našem strpnem, razumevajočem in kultiviranem okolju. Vendar naj

za božjo voljo kljub temu doumem, kako opeharjeno se počuti zgarana delavka za tekočim trakom ob pogledu na umetnico, ki (se) doma praska s čopičem ali peresom. Hm, delavko v proizvodnji zvija od krivice ob pogledu na delavko v kulturi. Ob pogledu na svobodno novinarko, zobozdravnico, biologinjo, znanstvenico je mirna. Nadalje, državljani, ki konzumirajo odmerke kulture, ogorčeno nasprotujejo možnosti, da se igravec ponaša z boljšim standardom od delavca. Po drugi strani jih prav nič ne moti, da ima od delavca boljši standard odvetnik, inženir, fizik, psiholog in še in sploh. Kaj menite, da ljudje povprašajo sogovornika, ki je, denimo, mikrobiolog, vodja pravne službe, kirurg ali predavatelj na fakulteti? Najbrž kakšno zanimivost glede poklicnega področja, novega odkritja, odlokov in določb, urnika predavanj in podobno, mar ne? In zdaj pomislite, kaj povprašajo vas, če slučajno spadate med zloglasno kulturniško zalego: 'Čakmal, ampak a se pri nas sploh da živet od pisanja/slikanja/scenaristike ...?' Bi pobarali psihiatra, ali živi od tuje ali od lastne norosti? Najbrž ne, saj vemo, da je pri nas norosti za izvoz. Toda kaj ločuje kulturniške poklice od drugih?

Prijateljica se je pred leti preselila v Luksemburg, kjer ljudje tičijo po službah dobesedno od jutra do večera. Takoj jo je zbodlo, da kljub dolgemu delavniku nihče od njih ne tarna in toži, kako se bo od preobilice dela vsak hip razsul v rinfuzo. Pri nas je od pamtiveka modno tekmovati v svetobolju na vseh področjih. Delo je tozadevno silno priljubljeno, mnogo bolj kot sama ljubezen do njega. Pokazati svetu krvave žulje lastne zgaranosti je garancija za zveličanje. In potem se ti pojavi nekdo, ki v svojem delu uživa. Njegov poklic torej ne more biti težak. In ergo, če ni težak, ni delo, temveč prostočasna dejavnost. Iz tega sledi, da se kulturniki zgolj preseravajo in trošijo, kar poštene državljani napraskajo v potu svojega obraza. V naši družbi je pravzaprav mogoče le dvoje: ali kulturniku poriniti kramp v roke in ga poslati v jarek ali ga kar poriniti direkt v jarek, jarek pa zasuti. No, ostane mu še ena krhka možnost: če mu že ni treba opravljati službe, ki jo sovraži, tako kot je to namenjeno poštenim ljudem, pa naj bo vsaj reven! Kaj drugega bi bilo preprosto nekulturno!

Devalvacija slovenskega naroda poteka že stoletja. Pregarjani Trubar, Prešeren, Cankar, sežigi knjig, kultura na prangerju; po živahnem odzivu javnosti sodeč ta narod ni preživel zaradi kulture, temveč zaradi politike.

Iztok Osojnik

*(pesnik, esejist, organizator
kulturnih prireditev)*

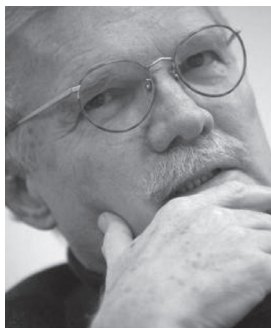
V luči sodobnega globalnega stanja se kaže, da je ukinitve ministrstva za kulturo nevaren ukrep, ki v Sloveniji uvaja sodobno posthumano stanje, hkrati pa obuja totalitarno preteklost. V tem ukrepu se kažeta dve tendenci: na eni strani neoliberalna razgraditev tradicionalne in moderne družbe (in države kot servisa državljanov), na drugi pa predrazsvetljenska amputacija tistega družbenokritičnega potenciala, ki vztraja pri temeljnih svoboščinah in vrednotah in uveljavlja socialnopolitične in etične parametre svobode in ustvarjalnosti. Nova vlada z ukinjanjem samostojnega kulturnega ministrstva ukinja ustanovno samostojnost kulture in jo utaplja v nekakšni super instituciji. S tem sporoča, da ne upošteva usodnega jedra kulturne ustvarjalnosti, namreč temeljne vloge svobode in svobodnega ustvarjanja.

Nemški filozof Martin Heidegger je svobodo označil kot brezno tubiti. Bit in obstoj sveta sta torej usodno povezana v točki dejavne svobode: ustvarjalne, družbene, individualne in politične. Prostor in čas brezna tubiti je govorica, živa, svobodna slovensščina kot usoden umetniški agregat ustanovne obstojnosti. Biti pomeni obstajati, obstoj sveta pa ni mogoč brez dejavnosti, ki jo na splošno označujemo s kulturo. Te na splošno seveda nikoli ne bo mogoče uničiti, lahko pa jo potlačimo, cenzuriramo in preganjamo v določenem okolju in v določenem obdobju, nemara jo lahko v teh mejah tudi uničimo. Pač ne bo več slovenske kulture. V trenutku, ko vlada kulturo podredi “nekulturnim”, kulturi zunanjim zahtevam in jo spremeni v pastorko ekonomije ali državnih sistemov pregona in nadzora (tožilstva in policije), uniči svet, v katerem živimo, prst, iz katere rastemo, svoj lastni obstoj. Skrajne oblike tega sta zapor in eksterminacija. V ZDA je po zaporih osem milijonov ljudi, več kot na vrhuncu Stalinovih čistk. To nekaj pove. V svetu prevlade “znanstvenih”, tehničnih in ekonomističnih (korporativnih kapitalističnih) kodov je kultura, ki opozarja na nekaj živega in neizvedljivega na tehnične pojme in jezik, moteč faktor, saj ukinja dogmo o univerzalni moči “znanstvene” in tehnične kodifikacije, ki jo usmerja neoliberalni kapitalizem (in profit kot motor tega samouničevalnega

sistema). Neokapitalistično dogmo postavlja pod vprašaj z alternativo, ki se je logika profita dotika samo od zunaj in nasilno. Umetnost postavlja pod vprašaj političen in ekonomski teror univerzalne in edino zveličavne korporativne kapitalistične dogme. Prav zato je treba kulturo izničiti v njeni resnici, jo zreducirati na tržno dejavnost in potrošniški artikel ter jo podrediti neokapitalističnemu marketingu. Dobro vemo, kdaj in kje so tak ukrep že izvedli in ministrstvo za kulturo preobrazili v ministrstvo za propagando. Ni naključje, da je takrat tisti precej zloglasni minister zaklical, da zagradi za pištolo, ko zasliši besedo kultura. Vemo, kakšne pošastne posledice je to imelo za mnoga ljudstva v Evropi (vključno s Turčijo). Popolnoma jasno je, da znanost usmerja kapital, ne pa kritična odgovornost agensov v znanosti. Kapitalistično vodeno znanstveno-tehnično inteligenco zanimajo samo nove naloge, ki jih uspešno rešujejo. Njen etični in politični angažma, če že, capljata v njihovi senci. Naloge načrtuje interes korporativnega, globalnega kapitalizma in grabež profita za vsako ceno. Nasprotno pa kulturna dejavnost, ko je ne vodijo ekonomski interesi, poskuša v času kritično odgovorno odkriti skrito uganko lastnega dogodka in smisla v delovanju, ki ga zaznamuje svoboda kot brezno tubiti, torej živega preostanka, ki ga ni mogoče odpraviti z znanstveno-tehničnim pristopom. V ukinitvi ministrstva za kulturo in podreditvi sistemskega vodenja kulturnega sektorja ministrstvu za znanost, izobraževanje in kulturo je mogoče razbrati nevarno tendenco, ki združuje že znane predrazsvetljenske (klerikalne) interese zmanjševanja ravni (humanističnega) znanja in razvoja kritične refleksije ter interese globalitarne biopolitike neoliberalnega kapitalizma in uvedbe parametrov posthumane družbe nadzora. Na eni strani z obubožanjem kakovostnega celovitega izobraževanja (kar smo že uspešno izvedli z bolonjsko reformo), v katerem je poudarek na oblikovanju znanstveno-tehnične inteligence. Ta naj bi nekritično služila interesu korporativnega kapitalizma, neodgovorno in nerefektirano znanstveno-tehnično izvajala splošen nadzor nad svobodnimi državljani (tudi z nadzorom spletnega omrežja) in omogočila državo kot zgolj servis kapitala. Po drugi strani to pomeni izničenje pravne države in države državljanov ter zlorabo njihovih pravic in svoboščin (na kar opozarja nevarno spajanje državnega tožilstva in policijskega aparata) ter izbris kulture kot v vseobsežnem pomenu vitalne sfere, ki preveva vse družbene pore in poganja agregat postajanja in obstajanja ne samo v nacionalnem pomenu, temveč v pomenu spodobnega življenja svobodnih in nehomogeniziranih državljanov, ki jih državni aparat ne terorizira, zlorablja ali celo uničuje; le kultura lahko državljanom omogoča, da ne le obranijo, temveč tudi ustvarjalno nadgrajujejo svojo in družbeno svobodo in blaginjo v socialno in ekološko uravnoveženem svetu.

Slavko Pregl

(pisatelj, nekdanji predsednik Društva slovenskih pisateljev, direktor Javne agencije za knjigo)

Razvrednotenje se dogaja z majhnimi koraki, ki v glavah številnih ljudi pripeljejo do tega, da potem nenadoma skoraj nihče več ne vidi, kje smo se znašli. Na mojem področju se je začelo z obdavčenjem knjige v prvi samostojni slovenski državi, z ukinitvijo zakona o založništvu ter glasno deklaracijo: “Knjiga je čevelj.” Od tod je pot do duhovitega utemeljevanja varčevalne smiselnosti na način ena ministrska plača manj, pa ena plača tajnice manj, pa plača enega šoferja manj (varčevalec je zagrešil grob spodrseljaj: spregledal je prihranek pri stroških za fikus!) zelo kratka. Vedno sem po prav očaran, kadar se o resnih stvareh govori z obiljem neslanosti in brez argumentov.

Pred tridesetimi leti sem bil v Nigeriji, ko so bile tam parlamentarne volitve. Komentator v lokalnem dnevniku je ob neotesanih izgrelih strankarskih kandidatov svaril pred balkanizacijo Nigerije. Popotnik iz kultivirane Slovenije sem bil globoko užaljen. Zdaj se mi včasih zazdi, da po krivici. Razumni Slovenci svoje podobe ne ustvarjajo po ravnanju drugih, lahko pa jih je kdaj malo sram.

V Sloveniji ne prevladuje mnenje, da kulture ne potrebujemo (anonimni pljuvalci po forumih so največkrat glasna, a nepomembna družčina pacientov). To dokazujejo tisti, ki na primer 25-milijonkrat letno pridejo po knjige v javne knjižnice. Ko sem premišljeval o “zapravljanju” za kulturo, sem se igral s števkami. Eden naših slavnih pesnikov (iz *Pesmi štirih*) je v vsem svojem življenju za svoje avtorsko delo prejel 400.000 evrov. Toliko je dobil direktor (ne največje) slovenske banke v enem samem letu (2010)! Hkrati je to le pol zneska, ki si ga je ob redni visoki plači kot bilančno nagrado dodelil eden direktorjev družbe (prav tako v letu 2010), ki jo je z javnim denarjem sanirala država. (Hudobno dodajam, da bodo imena avtorjev *Pesmi štirih* živela precej dlje od imen vrljih “gospodarstvenikov”.)

Iz pesnikovega avtorskega dela so natisnili (pri tem so bili plačani proizvajalci papirja, tiskarji, založniki, knjigožrčki, knjižničarji ...) za 6,5 milijona evrov prodajne vrednosti knjig. Pri 8,5% davka na knjige je od

te vsote država prejela 550.000 evrov davka (torej 150.000 evrov več kot avtor bruto honorarja!). Pokažite mi dejavnost, kjer en vložen evro prinese 16 evrov prodajne vrednosti, državi pa 137-odstotno profitno stopnjo?

Zakaj je prišlo do združevalnih potez pri ministrstvu za kulturo, nihče ni resno in argumentirano pojasnil. V racionalnem pogovoru se lahko doseže marsikaj, demagogija pa je sorodnik obrekovanja, pri katerem se ne da ugotoviti, od kod in zakaj prihaja. Vsakdo ima pravico do nevednosti. Vprašanje spodobnosti je, če jo javno razkazuje. Nevednost pa seveda ne sme biti temelj odločanja na nivoju države. Naloga kulturnikov je, da ožijo meje državne nevednosti.

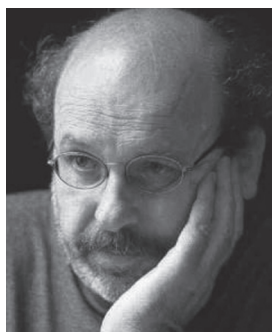
Tone Peršak

(pisatelj, predavatelj, nekdanji predsednik slovenskega centra PEN in Društva slovenskih pisateljev, član Državnega sveta)

Ali je ukinitvev samostojnega ministrstva za kulturo prvi korak k popolnemu razvrednotenju zgodovinske vloge, ki jo je kultura odigrala pri ohranitvi slovenskega naroda in v nič manjši meri pri boju za samostojno Slovenijo? Ne bi si upal misliti in trditi, da je to namen, gotovo pa je to lahko začetek poti v tej smeri, kajti če politika govori o pomembni vlogi kulture in njenih zaslugah v preteklosti in priznava, da je zahtevo po enakopravnosti Slovencev z drugimi narodi in po uresničenju pravice do lastne države in neodvisnosti oblikovala in postavila slovenska kultura, pomeni njena odločitev o ukinitvi ministrstva za to področje zanikanje pomembnosti kulture za sedanjost in prihodnost. Za politiko tako postaja kultura nekaj preteklega in preseženega. Ta odločitev zanika simbolni, vendar ne samo simbolni pomen kulture, ker priča, da politika kulturo odriva od omizja, ob katerem se odloča o ključnih vprašanjih sedanjosti in prihodnosti Slovenije in Slovencev. Ker zanika njen pomen, ji bo gotovo namenila tudi manj sredstev; češ da manj pomemben sistem pač lahko malo počaka, da pridejo boljši časi. To smo že slišali. Trenutno politično vodstvo EU bo to pozdravilo, kajti to vodstvo zahteva samo varčevanje in varčevanje za vsako ceno; nadnacionalni kapital, ki dejansko vodi in

usmerja politike, bo to pozdravil, kajti interes tega kapitala je izničevanje posebnosti in samobitnosti vseh narodov in držav, ker te samobitnosti ovirajo proces globalizacije in absolutno prevlado modela potrošniške družbe in s tem prevlado kapitala. In kako bo to vplivalo na samopodobo Slovencev? Po mojem mnenju slabo. Ta samopodoba je že zelo načeta in se kaže tudi v shizofrenem odnosu do kulture, saj mnogi ljudje pri nas tako rekoč hkrati prisegajo na kulturo in razglašajo kulturnike za zajedalce. To mnenje v veliki meri vse od začetkov slovenske kulture spodbuja prav naša politika, nekoč podrejena Dunaju, potem Beogradu in danes spet centrom moči zunaj Slovenije, ker vidi v kulturi tekmico za vpliv na ljudstvo, oviro do popolne uveljavitve njene volje do moči in hkrati še dejavnost, ki v veliki meri ves čas učinkovito razgalja namene, oblastiželjnost in načine delovanja politike. Kaj lahko kulturniki naredimo, da do tega ne pride? To, kar delamo že skozi vso zgodovino. Se upiramo in predvsem razkrivamo in predstavljamo ključna gibalna dogajanja družbe in življenja sploh (Aristotel), reflektiramo svoj položaj in položaj posameznika in vseh nas, na ta način oblikujemo in izražamo identiteto skupnosti, ki se je in se oblikuje na podstati te kulture in skušamo povedati, da bo skupnost obstojala samo dotlej, dokler bo obstojala ta kultura. Kolikor šibkejša bo kultura, toliko šibkejša bo skupnost, toliko manj izrazita bo njena identiteta in toliko manj opazna bo pripadnost posameznika tej skupnosti. Razmislek o tem pa ni le naša naloga, temveč tudi naloga politike.

Igor Koršič

(predsednik Društva slovenskih filmskih ustvarjalcev)

Seveda je ukinitvev samostojnosti ministrstva za kulturo na horuk izjemno hud udarec za slovensko kulturo in umetnost. Namesto da so ga ukini-li, bi morali poskrbeti za ustrezno reformo njegovega delovanja. Nekdanji minister za kulturo Simoniti je imel prav, ko je na POP TV-ju povedal, da tudi drugje po Evropi kulturi režejo sredstva. Slovenija se pridružuje populističnim vladam, ki v Evropi povzročajo kulturno razdejanje

(Madžarska, Nizozemska, Italija ...). Kulturno razdejanje gre z roko v roki s političnim in gospodarskim. Na Nizozemskem vladajoči desni populist svojo sodobno umetnost predstavljajo kot hobi bogataških hčera in sinov. Tudi pri nas medijski populist in nekateri politiki vse od začetka samostojnosti vztrajno gonijo svojo o kulturnikih, pripetih na državne seske. Takega razvoja v Sloveniji nisem pričakoval. Zdelo se je, da naše javno mnenje tem diskvalifikacijam ni nasedlo. Zdelo se je, da status kulture in umetnosti v Slovenji ščiti globoka usidrana zavest, da sta nas kultura in umetnost ohranili. Sem se motil? Je nova vlada naredila nekaj, kar je večina Slovencev od nje pričakovala? Ali poskuša slovenskemu narodu vsiliti zgolj svoje pojmovanje kulture?

Kdo so medijski populist? Koga predstavljajo? Kaj je tu vzrok in kaj posledica? So kolumnisti prepričali ljudi in ljudje politike? Ali so politiki s svojimi botri podpirali kolumniste, da so ti prepričali javno mnenje, ali vsaj razširili dovolj diskreditacij umetnikov v medijih in tako politikom pripravili teren za akcijo? Vzemimo enega zadnjih primerov: Včeraj (11.02. 2012) je na POP TV-ju nastopil pisatelj (in kolumnist) Miha Mazzini. Na navdušenje prisotnega nekdanjega ministra Simonitija, je Mazzini proglasil ukinjeno ministrstvo za kulturo za "socialistično". Razložil je, kaj to pomeni: podpora povprečnosti namesto kakovosti. Podpora kvantitete in ne kvalitete. Ali so zahodno-evropske socialdemokratske kulturne politike slabe? Je slaba irska laburistična kulturna politika? Je dobro kulturno politiko vodila Margaret Thatcher? Berlusconi? Orban? Ali je "socialističen" sam "realsocializem"? Ali cilja Mazzini na samoupravljanje? Kateri od teh je podpiral povprečnost in ne odličnosti? Ali so to počeli kar vsi? Ali pa je Mazzini demagog in reciklira neko prastaro šankovsko nerganje proti jugoslovanskemu socializmu, ki naj bi podpiral lenuhe in onemogočal sposobne? In računa na ceneni učinek pri bralcih? Kdo konkretno dobiva podporo za svojo nekakovostno umetnost od še vedno socialističnega MK? In kdo so tisti vrhunski, ki jih MK zavrača? V medijih smo lahko prebrali, da je prav Mazzini eden največjih prejemnikov podpor MK? Kaj to pomeni? Da Miha Mazzini proizvaja povprečno literaturo? S konkretnimi podatki se Miha ne ukvarja. Morda ima zgolj rad posplošitve, ki vžgejo. Kar je značilno tudi za slabo literaturo. Kaj pogaanja naše kolumniste? Mrkaiče? Novake? Crnkoviče? Pišejo, kot da bi pri umetnosti in kulturi šlo za nekakšna lepotna tekmovanja. Tekmovanja v ugajanju. Tekmovanja v priljubljenosti. Zlorablajo Mitjo Okorna. Okorn doma ni doživel nobene posebne kalvarije. Nič takega se mi nu pripetilo, česar ne bi doživela večina slovenskih ustvarjalcev. Za svoj prvi amaterski film je bil celo deležen podpore.

Ukinitve samostojnega ministrstva za kulturo je prelomni korak v že dolgo trajajočem procesu odstranjevanja kulture v Sloveniji. Z vsemi sredstvi se izvaja intenzivna provincializacija in poneumljanje prebivalstva. Vulgarnost in kič proizvaja dober del politikov v tako imenovanem hramu demokracije. Pri projektu sodeluje večina medijev, ki nam poleg domače (ne)kulture populističnih politikov in kolumnistov vsiljujejo najslabše produkte globalne razvedrilne industrije. In onemogočajo domačo ustvarjalnost. Vsiljena ponudba prej ali slej ustvari povpraševanje.

Seveda ni res, da bi umetniki bili nekakšna privilegirana parazitska kasta, kot nas prepričujejo nastopaški kolumnisti. (Naj tisti, ki s tem opletajo, postrežejo s konkretnimi podatki!) Seveda ni res, da bi bilo podpiranje kulturne dejavnosti in umetnikov nekakšen ostanek socializma. Seveda ni res, da bi bilo število prodanih del ali vstopnic merilo umetniške kakovosti. Kot vemo, umetniško kakovost definira šele preizkus časa. Vsi umetniki, ki jih poznam, garajo. Z zaslužkom se prebijajo. Honorarji so mizerni. Tisti "ljudski", ki pišejo in ustvarjajo za najširše občinstvo, ne morejo biti merilo. Velik del umetnosti je dostopen le manjšinam. Če takih del ne bi bilo, ne bi bilo niti Bacha niti Leonarda niti Mozarta. Tudi brez mecenov jih ne bi bilo. V sodobnih evropskih državah je mecene s kulturno politiko zamenjala država. Razvita umetniška sfera je pokazatelj gospodarske in siceršnje uspešnosti neke družbe. Dejstvo je, da sodobna politika, ki je svojo vlogo omejila na službo kapitalu, tega ni več sposobna razumeti.

Zato lahko kulturo in umetnost v imenu javnega interesa ob podpori državljanov zaščitijo zgolj kulturniki in umetniki sami. Od države so dolžni zahtevati, da razvoj kulture in umetnosti omogoča z učinkovito kulturno politiko. Učinkovito kulturno politiko lahko, kot vsako drugo kompleksno dejavnost, vodijo strokovnjaki, ustvarjalci sami. Tudi pisanje zakonov, ki urejajo kulturno politiko, lahko vodijo zgolj kulturniki sami. Ker so doslej vse to vodili politiki, imamo neuporabne zakone in neučinkovito ministrstvo za kulturo. Zato ministrstva za kulturo ne smemo ukiniti. Moramo ga reformirati.

Alenka Pirjevec

(predsednica Združenja dramskih umetnikov Slovenije)

Ukinitvev samostojnega ministrstva za kulturo prav gotovo zbuja dvome, negotovost, strah in ne nazadnje tudi določeno mero revolta. Ne glede na to, da verjetno nihče od nas, ki nam je dosedanje samostojno ministrstvo krojilo usodo, z njegovim načinom delovanja ni bil povsem zadovoljen, smo vendarle živeli in delovali z zavestjo, da se vsakokratna oblast in politika zavedata pomembnosti družbenega organizma z imenom kultura. Bili smo prepričani, da soustvarjamo pomemben državotvoren segment. Zdaj, ob tej potezi ravnokar ustoličene politične strukture pa nam mora končno postati jasno, da smo doslej živeli v oblakih in se predajali zgolj lepim in neuresničljivim iluzijam. Znašli smo se torej na trdih, neprijaznih in grobih tleh, ko se moramo končno soočiti z dejstvom, da politika kulture pojmuje kot ne povsem nujno potrebno igračo, ki pa bi si jo mogla oblikovati po svoji trenutni naravnosti in razpoloženju. Kultura je tako izenačena s cvetlično dekoracijo, ki si jo politika namešča po svojih uradih, sobanah ali na tiskovnih konferencah. Kultura z ukinitvijo lastnega ministrstva izgublja svojo avantgardno vlogo. Ne moremo se namreč otrestiti predvidevanja, da se bo kultura skupaj s šolstvom, športom in skrbjo za mlade odslej morala podrežati določenim utilitarnim zapovedim. In verjetno ni neutemeljen strah, da bodo umetniške stvaritve obravnavane kot potrošniški artikli in se bodo zaradi tega njihovi ustvarjalci morali prilagajati zahtevam trga in povpraševanja potrošnikov. Kaj pa v takih okoliščinah čaka tiste ustvarjalce, ki se ne bodo mogli ali hoteli prilagoditi zahtevam trga, ker bodo dosledno sledili svojim zastavljenim ciljem in bodo peli, kakor jim je bog "grlo stvaril", in ne bodo deležni podpore in razumevanja s strani utilitarno usmerjenih političnih struktur?!

Samo ugibamo lahko!

Zato je napočil čas, da vsi tisti, ki delujemo in ustvarjamo na področju kulture, strnemo vrste, se povežemo in zahtevamo vrnitev samostojnega učinkovitega ministrstva za kulturo z manj birokracije kot doslej in z več posluha za specifično individualno ustvarjalnost. Na srečo se to

povezovanje že dogaja od takrat dalje, ko je bil 31. januarja 2012 na sedežu Društva slovenskih pisateljev ustanovljen KOKS (Koordinacijski odbor kulture Slovenije), ki je 7. 2. 2012 eno uro in pol pred pričetkom državne proslave ob kulturnem prazniku pred Cankarjevim domom organiziral protest, na katerem je bila dvakrat prebrana tudi protestna izjava proti ukinitvi Ministrstva za kulturo. Do sedaj je h KOKS-u pristopilo že devetindvajset strokovnih in stanovskih društev, v katera so včlanjeni slovenski poklicni ustvarjalci in kulturni delavci najrazličnejših profilov. Dejavnost KOKS-a v prihodnosti bo spremljanje in odzivanje na odločitve novonastalega ministrstva, hkrati pa bo težil k temu, da postane tudi njegov aktiven in strokoven sogovornik.

Meta Kušar

(pesnica, esejistka, organizatorica in moderatorka literarnih prireditev)

Ukinitev samostojnega ministrstva za kulturo ne bo uničila največjih količin energije slovenstva in ne bo prepolovila proračunskega denarja, namenjenega jeziku, umetnosti in omiki, je pa zaskrbljujoča sinhroniciteta tega dogodka s programom v *Držni Sloveniji* in z napadi na jezik.

Protest sem, kakor tisoči, brez obotavljanja podpisala. Koalicijska pogodba nove Janševe vlade slovenski kulturi ne privoščiči ministra. Kaj ji privoščimo umetniki? Že leta ne reagiramo na omalovaževanje humanistike, na devastacijo kulturne krajine, na nedemokratična vodstva in nedemokratične zasnove kulturnih in znanstvenih institucij, ne kritiziramo posledic korupcije na visokih položajih in umetniki nismo “z ognjem” reagirali na strašne posledice dehumanizacije v samostojni Sloveniji. Nismo se niti zdrznili ob *Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020*, podnaslovljenem *Držna Slovenija*, ki je delo Pahorjeve vlade. V 35. ukrepu napoveduje, da bodo “v namen višje kakovosti visokega šolstva ter njegove internacionalizacije in mednarodne atraktivnosti lahko visokošolske institucije izvajale študijski proces v tujih jezikih”. Predvideno je, da bo na Slovenskem še marsikaj drugega v tujem jeziku.

Slišati je bilo ostrino Deana Komela, ki se je trudil, da bi o tem zavzeli stališče vsaj umetniki in humanisti na SAZU. Poznam mnenje Velemirja Gjurina, ki ga je kot vodja Sektorja za slovenski jezik (kateri kulturni minister je ukinil vladni urad za slovenski jezik in ga degradiral v sektor?) napisal ministrici in svetoval, naj 35. ukrep izvajajo, "če bodo iste študijske procese obenem omogočali v slovenščini in če jih bodo v tujih jezikih omogočali iz neproračunskih denarnih virov". Restrikcije *Drzne Slovenije* niso nič "smrdele" umetnikom, o posledicah niso razmišljali niti na visokošolskih institucijah, Rektorski konferenci RS in celo na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ne, čeravno so vsi odgovorni za izvajanje. Ali so se strinjali z nečim, česar ne poznajo?

Minister za kulturo je simbolni prestižni okras Slovenije in zaradi nedemokratičnosti in koruptivnosti na najvišjih položajih, tudi kulturniških, bi njegova ukinitve lahko postala politična tempirana bomba za Janševo vlado. Brutalni merkantilisti sicer mislijo, da je tak minister obskurnost 19. stoletja, vendar tisoči podpisov pričajo, da je kulturni minister perjanica slovenske države. Ljudje od kulturnikov še vedno pričakujejo etično napetost, dejavno kritičnost do neviht nihilizma, zavezujejo nas k uveljavljanju demokracije, podobno kot ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja. Kakor da nimamo demokratične države. Kultura pa je sama inficirana, kvas se je spridil, enako kot visoko šolstvo, gospodarstvo, znanost in vse druge dejavnosti do cerkve in naše umetnosti, ki rada potone v histeričnem *važanju* in ignoriranju psihičnih globin. Človek lahko znori, že če gre samo v umetnosti od primera do primera, pa je umetnost samo en krak vezne posode, s katero Iztok Simoniti razlaga človeško ustvarjalnost. Vse krake vezne posode slovenske ustvarjalnosti, od gospodarstva do znanosti, religije in umetnosti omejuje samovolja nekega poglavarja in peščica oblastnikov. Vendar nikogar ni, ki bi zmožel prikriti razliko med tistimi, ki jemljejo, in onimi, ki imajo kaj dati.

Tisoči, ki hočemo ministra za kulturo, dejansko protestiramo proti nedemokratični oblastnosti samostojne Slovenije, proti tajkunizaciji vsepovsod. Ali kdo pregleduje honorarje Evropske prestolnice kulture (npr. za redakcijo operne partiture menda 50.000 evrov!) in druge honorarje v kulturi (za dramsko režijo menda celo 70.000 evrov, za pesniško zbirko pa samo 2000 evrov ali nič)? Si kdo upa primerjati zasluge posameznikov za umetniške pokojnine? Strokovne eksperte je politika dolgo izrabljala, kakor tudi državne uradnike, da uničujejo tisto, čemur služijo.

Res si ne želim, da bi bil goreči bas tempirana politična bomba za *super* ministra in novo vlado, ki bo *nolens volens* dolžna narediti vse, česar predhodniki niso. Najprej demokratično državo in še popravljati skrupuala: ne samo program *Drzne Slovenije*, tudi diktaturo mature itn. Kako? Tako.